

Ön Kanans historia: från handelsplats och spritsmuggling till fritidsidyll

Kanan - även kallad Idholmen - ligger visserligen i Uppland, men på gränsen till Södermanland. Gränsen går i kungsådran mellan Kanan och Vällinge. Ända fram till slutet av medeltiden hörde hela Ekerö till Södermanland. Ekerö har under landskapslagarnas tid aldrig tillhört någon tingsplats i Uppland. Detta beror på att farlederna, som nu är naturliga gränser, förr var samfärdslederna.

Stugan där det sista bofasta Kanan-paret bodde

På 1300-talet hette socknen Asknäs och man talade och skrev om Ekerö i Asknäs socken. Man kan därför förmoda, att Asknäs socken även omfattade stränderna på Södertörn. Under sådana förhållanden låg Kanan centralt till. Ön var otillgänglig till sin natur, men på östra sidan bodde alltid lantbrukare hela året om, ända fram till år 1924.

På 1770-talet bodde här Frans Kjellström med sin hustru Maria Bergbom. När deras son föddes år 1777, kallades Frans snickarmästare, vilket han troligen var på Vällinge bruk. När en dotter föddes år 1779, kallades han emellertid "Minutern", d v s han hade då övergått till att hålla krog på Kanan.

Det sista bofasta paret på Kanan

År 1802 bodde torparen Jan Larsson på Kanan. Men den sista bofasta familjen på ön var fiskaren Johansson med familj. Johansson arrenderade också delar av Bornsjön och på sista tiden även sjön Aspen i Botkyrka. På Kanan måste han, på grund av sin stora familj, hålla sig med kor och som dragare hade han en oxe. Han ägde därför även båtar på vilka han kunde frakta djuren till och från ön.

Sedan fiskarfamiljen flyttat från ön blev den ett tillhåll för spritsmugglare.

Kanan finns inte omnämnd i gamla handlingar, men det omedelbara grannskapet kring Helgö, som på sin glanstid var handels- och kulturtrakt, låter oss förstå, att ön var bebyggd redan på 200 - 700-talet. Under Sturetiden var öarna i Mälaren centrum för herredagar och råd och i det sammanhanget finns Bockholmssundet omnämnt. 1843 hette det om Bockholmssundet, att det har vackra stränder och att det förefaller som ett slags sjöteater. "*Skogklädda holmar, som tycks stänga bägge utloppen, utgöra fonden*".

Under 1800-talets första hälft gjorde Vällinge anspråk på Kanan, vilket ledde till en process, som avgjordes av konungen. Brevet härom är undertecknat av Karl XIV Johan, som tillerkänner Asknäs rätten till Kanan.

Ångbåtsbryggan – för passagerare och gods

Kanan utbjöds år 1930 till ett segelsällskap i Stockholm för kr 80 000 kronor. Samma år såldes Idskär till Heleneborgs båtklubb. År 1932 styckades Kanan upp i 50 tomter som såldes för en krona kvadratmetern på södersidan och 50 öre på norrsidan. 1933 såldes de första tomterna. Erik Andersson köpte tomt 15 och Anna Hansson köpte tomt 28.

Fram till 1939 såldes 16 - 23 tomter.

På grund av krig och ofärdstider låg tomtförsäljningen nere under 40-talet. Under 50-talet såldes resten av tomterna. Den sista tomten som såldes av ägarna på Asknäs var tomt 36 som köptes av Bengt Gravert.

På den södra allmanningen vid tomt 31 fanns en ångbåtsbrygga. Där lade ångbåtarna Ena I och Ena II till. De utnyttjades för både persontransport och till transport av byggmaterial och annat. Ångbåtsbryggan sprängdes till slut av åldersskäl av militären.

Dricksvatten fanns inte på Kanan men man fann en naturlig källa i dalen på Vällingesidan. Den gjordes i ordning så det gick att ösa upp rent och klart vatten.

Källan vid Vällinge – den allmänna brunnen och samlingsplatsen

Brunnen vid norra allmanningen grävdes 1940 till största delen av Erik Högstedt och Harry Sundh. För att bestämma plats tog de ut en ”slagruteman” som pekade ut ett ställe på gångstigen mellan tomt 14 och 16 men där stötte de på en stor sten så de flyttade den till en plats nära den nuvarande ”mjölkbryggan”. Brunnen blev senare förorenad och används inte längre. Pumpen blev en naturlig mötesplats för alla som kom med sina hinkar för att hämta vatten och få sig en pratstund. Den fungerade också som samlingsplats för allmänna möten.

1960 beslöts att bygga den första gemensamma bryggan vid Aludden. Materialet bekostades av invånarna och arbetet utfördes av militärens Ingenjörstrupper i övningssyfte. Tidigare hade det varit upp till var och en att bygga egna små bryggor eller dra upp sina båtar på land.

Den 15 augusti 1963 firade Kananborna ljusfest med anledning av att ön anslutits till elnätet.

1978 avstyckades Aludden och ägs sedan dess av samfälligheten.

1979 beslöts att bygga nuvarande bryggpir och anlägga parkeringsplatsen på Aludden. Ett annat märkesår är 1987 då man införde allmän arbetsplikt och tog fram en tomtkarta för ön.